

ГЛАВА 3. РАЗВИТИЕ НА ПИЛОТНИЯ РАЙОН

3-1 План за развитие на пилотния район

3-1-1 План за селскостопанско производство и земеползване

(1) Въведение

В момента България е изправена пред редица проблеми, които пречат на развитието на селското стопанство. Концентрацията на бившите държавни ресурси в кооперативите заедно с факта, че съществуващата пазарна система е тясно свързана с големите държавни пазарни системи ограничават достъпа на нови единици в селскостопанското производство и забавят развитието на ефективен пазар и подходящи по мащаб маркетингови системи. За успешната реализация на този проект е необходимо наличието на няколко фактора: завършване на реституцията на земята, последвана от комасация на земята, приватизация на държавните преработвателни предприятия, намаляване на основния лихвен процент или преференциални ставки за земеделските кредити. Ограниченият достъп до кредити при приемлива лихва, амортизираните и голямогабаритни селскостопански машини, липсата на инвестиции в овощните градини и лозята и неефективната преработвателна дейност намаляват възможностите за развитие на селското стопанство и за увеличаване на производството. Другите препятствия са лабианото състояние на съществуващите структури, спадът в местното търсене на скъпи продукти, малкият размер на притежаваната земя и цените на водата.

За щастие районът на Нова Загора има преимущества като богати селскостопански ресурси (почви, вода, климат, технически опит) и след извършване на необходимите промени за преодоляване на пречките за развитие на селското стопанство има потенциал да се превърне в основен производствен район и силен конкурент на вътрешния и външния пазар за селскостопански продукти. Нова Загора има благоприятно разположение на международния път север-юг от Румъния за Турция, което и дава възможност да обслужва нуждите не само на България, но и на Западна Европа, Близкия и Средния изток. Инвестициите, необходими за възстановяване на канал М-3 и прилежащата му напоителна инфраструктура, са малки в сравнение с инвестициите, необхо-

дими за възстановяване на други напоителни системи в България. Друго преимущество на избрания обект е, че в целия пилотен район може да се прилага гравитачно напояване без да се налага използването на скъпа ел. енергия или горива.

(2) **Поземлена собственост и управление на земята**

Според данните на поземлената комисия в община Нова Загора, показани в Таблица А-5-6, Приложение А, за общо 17,144 ха от селскостопанската земя в деветте села Асеновец, Загорци, Караново, Кортен, Любенец, Нова Загора, Стоил Войвода и Събрано регистрираните собственици са 7,629, което означава, че средната притежавана площ е 2.25 ха. Ясно е, че това не е икономически изгодна единица и по тази причина малките парцели се групират за използване за различни цели. Някои собственици дават земята си за обработване на кооперациите, други я дават под аренда, а трети обединяват силите си с други собственици на земя и приятели, за да създадат своя собствена стопанска единица. Съществуват най-различни методи и значението на всеки един от тях ще се изменя с течение на времето в зависимост от законодателството и икономическите стимули, предлагани на собствениците от ползващите земята им.

Пилотният район обхваща 13,200 ха и ако се приеме, че собствеността е същата както при деветте села, тогава може да се очаква, че в района има 5,874 собственици. Смята се също, че около 73% от собствениците не живеят в селото, където се намира земята им. Като се използва това съотношение, това означава, че само около 1,579 от собствениците в пилотния район евентуално биха могли директно да участват в обработването на земите си. Освен това поради напреднала възраст, друга професия или липса на интерес се очаква директното участие на местните собственици да бъде под 100%.

Като се използват резултатите от изследването сред земеделците може да се направи прогноза за броя на жителите, които директно участват в земеделието в пилотния район, както и за вида стопанство и площта му. Въз основа на настоящата заетост по вид стопанство може да се направи прогноза за броя на местните собственици, които участват директно в земеделието в пилотния район.

В таблицата по-долу се приема, че всяка кооперация е наела средно 31 човека, всяка фирма - 20, всеки арендатор - 5, всеки частен стопанин - 5 и всяко сдружение - 10 човека.

	Малки	Средни	Сдружения	Големи	Кооперации	Общо
Обща площ	1,400 ха	1,500 ха	340 ха	600 ха	9,360 ха	13200 ха
% от площта	11 %	11 %	3 %	5 %	70 %	100 %
Брой	100	20	2	2	12	
Ср. площ	14 ха	75 ха	170 ха	300 ха	780 ха	
Местни	167	179	41	72	1,119	1,579
Участващи	150	100	20	40	372	682

Въз основа на тези данни може да се изчисли, че от 1,579те собственици само 682 или 43% участват директно в ежедневната работа и управление на стопанствата в пилотния район. Предполага се, че останалите 57% получават някакви приходи от отдаване на земята си под аренда, но основните им източници на доходи са други.

С течение на времето очевидно ще има много промени в начина по който се използва земята в пилотния район. Въпреки че не е възможно да се направи точна оценка на това бъдещо състояние, може да се направи приблизителна прогноза. Въз основа на демографските данни се очаква броят на местното население в района на Нова Загора да намалее (вж. Раздела за развитието на селските райони). Ако допуснем, че местните собственици на земя ще намалее с 22% през следващите 10 години поради различни причини (смърт, миграция, старост, спад в раждаемостта, продажба на земя, смяна на местоработата и др.) тогава собствениците на земя в пилотния район след десет години ще бъдат около 1,231. Ако допуснем също така, че значението и броят на частните стопанства ще се увеличи, и че площта, обработвана от кооперации, ще намалее, тогава като се използват същите цифри за заетостта по вид стопанства и площта за всеки вид стопанство, може да се направи прогноза за броя на местните собственици на земя, които ще взимат пряко участие в бъдеще.

	Малки	Средни	Сдружения	Големи	Кооперации	Общо
Обща площ	2,000 ха	4,000 ха	1,300 ха	900 ха	5,000 ха	13,200 ха
% от площта	15 %	30 %	10 %	7 %	38 %	100 %
Брой	133	100	20	3	5	
Ср. площ	15 ха	40 ха	65 ха	300 ха	1000 ха	
Местни	200	500	200	66	265	1,231
Участващи	200	500	200	60	155	1,115

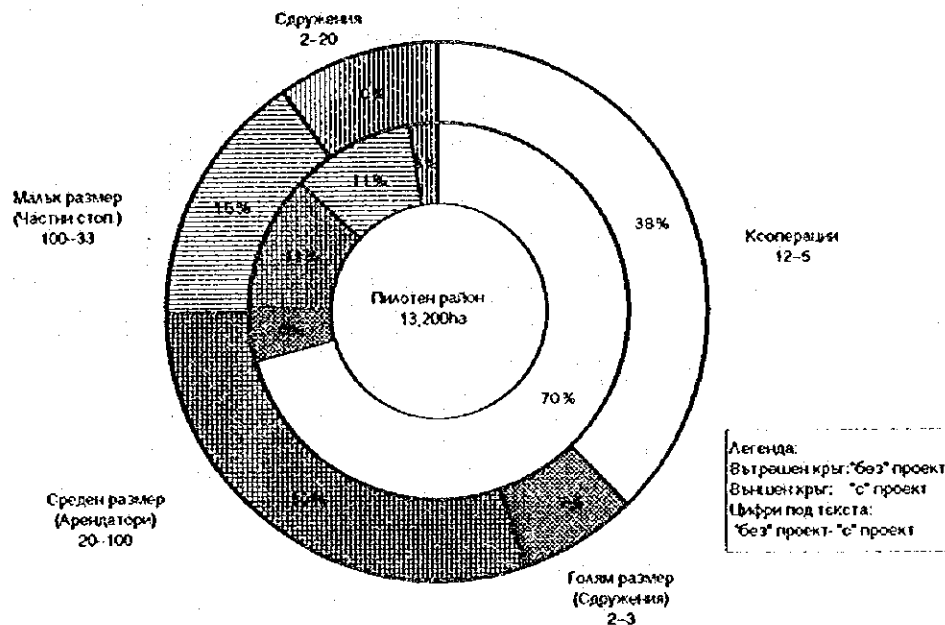
Като се използват тези параметри, може да се изчисли, че броят на хората, които директно ще участват в земеделието след 10 години, ще бъде 1,115 души или 90% от местните собственици на земя, увеличение с около 50%. Останалите 10%, които местните собственици (116), които не се занимават пряко със земеделие, се приема, че получават доходи от наеми и работа в други подобни отрасли като преработване на селскостопански продукти, които се очаква да се увеличат според прогнозите.

За да се покаже нагледно прехода на видовете стопанства от състояние "без" и състояние "с прилагане" на проекта е изготвена следната таблица, заедно със земеползването преди и след прилагане на проекта.

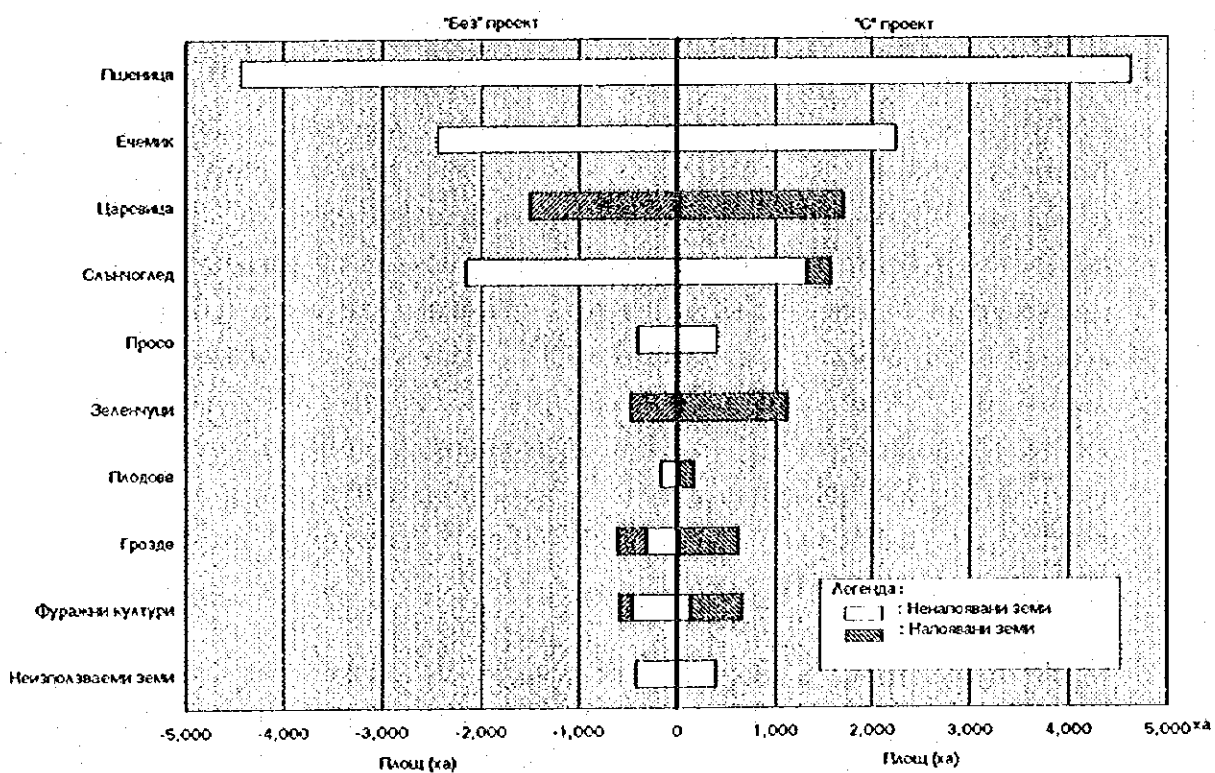
(3) Предложения за отглеждане на културите

Разработени са предложения за пет основни вида стопанства: малки стопанства от около 15 ха, средни по размер 40 ха, сдружения 65 ха, големи стопанства - 300 ха и кооперации средно от 1,000 ха. Тези пет вида са използвани за разработване на земеделските бюджети и прогнозните печалби. Повече подробности могат да се намерят в (3-1-2 План за управление на стопанствата) и в Глава 4 (Оценка на проекта). Таблицата по-долу показва прогнозата за вида на стопанствата след десет години. Тя представлява обобщение на петте вида стопанства и видове отглеждани култури, които са показани подробно в Приложение D.

Преход на видовете стопанства от "без" към "с" проекта

Преход на вида на земеползването от "без" към "с" проект

Площите с видовете отглеждани култури преди реализация на проекта са изчислени като средна стойност, като са взети цифри за културите, отглеждани в пилотния район през последните няколко години, взети от агроикономиста в община Нова Загора. Добивите от площите преди реализация на проекта са получени от различни източници, вкл. от селскостопанското изследване. Площите и добивите след реализация на проекта представляват оценка на това, което е възможно да стане в района на Нова Загора след десет години, като се приема, че има добри сортове, напояване (където е необходимо), наличие на работна ръка и машини и уместно използване на торове и пестициди. Направени са и други допускания за разработването на видовете отглеждани култури като: према се, че ечемикът и пшеницата при добри зимни валежи през повечето години винаги ще се отглеждат като сухолюбиви култури; приема се, че царевичката винаги ще се напоява; че площите с фуражни култури и зеленчуци ще се повишат значително с подобряването на икономиката и съответно ще нарасне търсенето на месо и пресни зеленчуци; че средните добиви в момента от плодове и грозде са много ниски тъй като огромни площи с лозя и овощни градини не се използват, но при наличие на инвестиции за възстановяване, нови сортове и напояване е възможно добивите да се увеличат.

- (4) Постигане на потенциалните възможности за увеличаване на добивите
- Прогнозираните увеличения в добивите и промените във видовете отглеждани култури са направени въз основа на няколко допускания, повечето от които вече са изброени. Те включват завършване на процеса на реституция, достъп до кредит при приемливи лихвени проценти и комасация на земята. Директното влияние на проекта за увеличаване на добивите изисква: възстановени напоителни системи, формирани сдружения на водоползвателите (или други организации за поддръжка и управление на съоръженията в стопанствата), разширен пазар на зърнени култури и плодове в пилотния район и достъп на стопаните до информация, машини и материали.

МЗХП предлага да разшири регионалната си служба в Сливен, за да може тя да предлага и консултантски услуги. Самата Нова Загора е друг кандидат за нова служба за консултантски услуги. Ролята на този проект при формирането на тези служби, които ще бъдат финансирани главно от МЗХП и Програма ФАР, е най-вече подкрепата и създаването на връзка,

връзка, събирането и предоставянето на пазарна и техническа информация, средства за нейното разпространяване, подобряване на достъпа на служителите в консултантските служби до нови и подобрени технологии и възможности за обучение както и подобряване на връзката между местните консултантски служби и националните центрове за консултантски услуги и усъвършенстване в Селскостопанската академия и изследователските системи.

Като част от последното предложение, бюджетът на проекта включва перо за предоставяне на средства на консултантските служби към МЗХП за извършване на демонстрации в стопанствата. Например, добивите от царевица в пилотния район в момента варират значително в различните стопанства. Средните добиви са доста под потенциалните възможности. Един от начините да се получи бърза печалба от проекта е служителите от консултантските служби да извършавт демонстрации на подобрените технологии за отглеждане на царевица в целия пилотен район. В момента се наблюдават случаи на високи добиви от царевица - до 10,000 kg/ха. Във всяко село могат да се създадат площи засадени с царевица, които да се отглеждат от местните стопани, като се контролира засаждането и третирането с торове, прилагането на необходимите пестициди и напояване с точно определени количества и в точно определено време. Тези площи могат да бъдат използвани по-късно от околните стопани за усвояване на подобрените сортове и технологиите.

Предвид очакваните увеличения в производството след подобряването на напоителната инфраструктура, основните съоръжения трябва или да бъдат предоставени или да бъдат подобрени на съответните места за складиране на зърното и за събиране и транспортиране на плодовете, зеленчуците и цветята до тържището в Сливен. Този проблем се разглежда подробно в раздел "Маркетинг". В сътрудничество с МЗХП този проект ще работи и по развитието и заздравяването на производителските и пазарните групи, като МЗХП ще отговаря и за създаването и влизането в сила на категории за качество и стандарти, както и за събирането и разпространяването на пазарна информация. С течение на времето могат да се разработят и складови бази, съоръжения за определяне на качеството и сортиране и опаковка.

Планоен район „Нова Загора“ Разпределение на културите „с“ и „без“ проект

Култури	Общо земя			Общо земя			Добиви			Производство			Увеличение на проект.
	без проект		%	с проект		%	без проект		с проект	с проект		тона	
	ха	%		ха	%		кг/ха	с проект		кг/ха	с проект		
Пшеница (непоявяване)	4,434.0	33.8	4,820.0	35.0	3,800	3,800	3,800	15,519	17,556	2,037			
Ечемик (непоявяване)	2,444.0	18.5	2,244.0	17.0	3,300	3,600	3,063	80,780	11				
Царевица (напоявяване)	1,512.7	11.5	1,716.0	13.0	4,000	7,500	6,051	12,870	6,819				
Слънчоглед (напоявяване)	0.0	0.0	284.0	2.0	1,250	1,850	0	436	436				
Слънчоглед (непоявяване)	2,155.8	16.3	1,320.0	10.0	1,100	1,500	2,371	1,960	-391				
Слънчоглед (общо)	2,155.8	16.3	1,584.0	12.0			2,371	2,418	44				
Просо	396.9	3.0	396.0	3.0	800	1,100	318	436	118				
Зеленуци	113.5	0.9	680.0	5.0	7,750	14,080	879	9,283	8,414				
Дини и пъпеши	21.1	0.2	68.0	0.5	6,500	9,000	137	584	457				
Други култури	343.2	2.6	396.0	3.0	2,910	3,900	999	1,544	546				
Плодове (напоявяване)	0.0	0.0	172.0	1.3	3,500	7,500	0	1,290	1,290				
Плодове (непоявяване)	164.9	1.2	0.0	0.0	1,500	2,750	247	0	-247				
Плодове (общо)	164.9	1.2	172.0	1.3			247	1,290	1,043				
Лозя (напоявяване)	306.1	2.3	620.4	4.7	4,500	10,000	1,373	6,204	4,831				
Лозя (непоявяване)	306.1	2.3	0.0	0.0	2,100	4,500	641	0	-641				
Лозя (общо)	612.2	4.6	620.4	4.7			2,014	6,204	4,190				
Люцерна (напоявяване)	132.0	1.0	528.0	4.0	4,500	6,500	584	3,432	2,838				
Люцерна (непоявяване)	284.0	2.0	0.0	0.0	2,750	3,250	726	0	-726				
Люцерна (общо)	396.0	3.0	528.0	4.0			1,320	3,432	2,112				
Пасища (непоявяване)	191.4	1.5	132.0	1.0	1,000	1,500	191	196	7				
Необработваеми земи	151.8	1.1	132.0	1.0									
Стопански пътища	264.2	2.0	284.0	2.0									
ВСИЧКО	13,200.0	100.0	13,530.0	102.5			38,114	63,911					

3-1-2 План за управление на стопанствата

Планът за управление на стопанствата е разработен като е взета предвид стратегията за развитие на пилотния район. Съответно, в плана се приема, че реституцията на земята в района е завършена, т.е. след окончателно определяне на границите и след издаване на нотариални актове на всички стопани в пилотния район.

(1) Управление на стопанствата

Въз основа на видовете отглеждани култури, земеползването и предишните прилагани практики в плана са направени следните допускания:

- Видове отглеждани култури: Не се очакват особени промени в отглежданите видове култури поради климатични и други условия. Съответно ще се отглежда по една култура годишно (в една и съща площ) с максимална интензивност 102.5% (зеленчуци: 2 култури годишно).
- Земеползване: Площите с пшеница, царевица и зеленчуци ще се увеличат.
- Управление: Селскостопански производствени кооперации и частни стопани. Кооперациите ще прилагат механизизирано земеделие. Частните стопани ще използват механизирани услуги и/или собствени машини за подготовка на земята и за прибиране на реколтата.

Пример за размер на стопанствата: (допускане)

Малки по размер стопанства	15.0 ха
Средни по размер стопанства	40.0 ха
Сдружения	65.0 ха
Големи частни стопанства	300.0 ха
Земеделски кооперации	1,000.0 ха

Подробности за предложените видове стопанства са показани в Таблица F-II-1 и 2, Приложение F.

(2) Търсене на работна ръка в селското стопанство

Приема се, че земеделските домакинства са 1,971 с общо население 6,747 души (от които ИАН - 3,556). Семейната работна ръка се изчислява

на 106,680 човекодни на месец (В тези цифри не се включва Богданово, тъй като неговата площ в пилотния район е само 90 ха).

По-долу са показани потребностите от работна ръка на база интензивност и вид на отглежданите култури.

Месец	Необходима работна ръка в човекодни
Февруари	686
Март	28,956
Април	85,732
Май	48,472
Юни	53,725
Юли	55,024
Август	86,454
Септември	78,841
Октомври	28,153
Всичко	431,384

От данните по-горе се вижда, че най-голямо е търсенето на работна ръка през април и август. Това би допринесло за намаляването на безработицата в района. Изискванията през най-натоварените месеци биха увеличили възможностите за работа с 2.8 пъти в сравнение с настоящите потребности от 32,900 човекодни. (Вж. Таблица F-II-3-1, Приложение F).

(3) **Балансов отчет на стопанствата**

Увеличената производителност в резултат на напояването и усилването на консултантските дейности според плана ще възлиза на 1,993 хиляди щ.д. годишно. По-долу е представено обобщение на балансов отчет на стопанство в района.

	хил.щт.долара		
	Годишни доходи	Годишни разходи	Печалба
С проект	8,165	4,023	4,142
Без проект	5,268	3,077	2,191
Разлика	2,897	946	1,951

Подробности по балансвите отчети на стопанствата в пилотния район могат да се намерят в Таблица F-II-2-5, Приложение F).

(4) Управление на стопанството-модел

Въз основа на предложенията за управление на стопанствата е направена оценка на икономиката на четири вида стопанства. Резултатите от анализа са показани по-долу:

Показател/стопанство	Мярка: хил. лв.			
	Малко	Средно	Сдружение	Голямо
Големина	15 ха	40 ха	65 ха	300 ха
Приходи от дейността	2,453	5,904	9,100	40,274
Приходи извън селско стопанска дейност	320	320	0	0
Брутни приходи	2,733	6,224	9,100	40,274
Произв. разходи	1,230	2,987	4,379	18,903
Други разходи*	519	1,497	20	10,928
Възвръщаемост	984	1,740	4,701	10,443

Забележка: * Не са включени всекидневните битови разходи
В производствените разходи не са включени разходите за работната ръка в семействата

След реализацията на проекта печалбите дори и на малките стопанства са увеличени значително. Освен това условията в стопанствата са подобрени, което се вижда от паричния поток в малките и средните по размер стопанства. (вж. Таблица F-II-5-1, Приложение F)

При земеделските кооперации, резервът е значително по-висок в сравнение със съществуващите типични кооперации, както е показано по-долу. (Вж. Таблица F-II-5-2, Приложение F)

В хил. лева	
Размер на стопанството	1,000,0 ха
Земеделски приходи	123,885
Брутни приходи	123,885
Производствени разходи	53,296
Други разходи	21,626
Резерв	48,963

В резултат на изследването на стопанствата се приема, че всички стопанства могат да плащат разходите за напояване.

(5) **Механизация**

След завършване на схемата за реституция на земята и приемането на Закона за арендата значително ще се подобри състоянието на земята. Предвид това е направена прогноза на механизацията в различните видове стопанства, показана в Таблица F-II-6-2, Приложение F).

i) **Малки по размер стопанства**

В началния етап три стопанства притежават един трактор с 18 к.с., който е обща собственост. Изглежда обаче, че повечето стопани възнамеряват в близко бъдеще да притежават свой собствен трактор след завършване на проекта. За дълбока оран и прибиране на реколтата ще бъдат използвани механизирани услуги от новия земеделски център и от селскостопанския техникум в Нова Загора.

ii) **Средни по размер стопанства**

Всяко от тези стопанства притежава собствен трактор от 25 к.с. Подобно на малките стопанства те също използват механизирани услуги за дълбока оран и прибиране на реколтата.

iii) **Сдружения**

Те притежават един трактор, който използват заедно. Стопанствата от този тип пригетават селскостопански машини, придобити при ликвидацията на бившите колективни стопанства. Селскостопанските машини в новите стопанства се закупуват от съдружниците.

iv) **Големи стопанства**

Тези стопанства притежават свои собствени селскостопански машини и инструменти, както и сервиз за ремонтни услуги.

v) **Земеделски кооперации**

Повечето от машините в кооперациите са придобити при ликвидацията на бившите колективни стопанства. По тази причина над 30% от тях са амортизирани и трябва да бъдат сменени с машини, които имат подходящи размери и възможности. Очаква се сервизите да предоставят резервни части и ремонтни услуги. Когато не се използват, комбайните и тракторите за дълбока оран могат да се дават под наем на малки и средни по размер стопанства.

С цел да се стимулира селскостопанското производство посредством механизирано земеделие при дребните и средните земеделци, е предложено в началния етап на проекта Службата по консултантски услуги да предоставя и механизирани услуги. Целта на тези услуги е да се предлага поддръжка, ремонт и даване под наем на селскостопанските машини на земеделците. Тези услуги ще се предоставят от отдела по експлоатация и ремонтната станция от квалифицирани специалисти, които да улесняват работата.

Тези служби на площ от 5 ха ще бъдат разположени в съседство с планирания селскостопански център в Нова Загора, който е в близост до шосе. Очаква се те да покрият общата площ от 6,100 ха на малките и средните стопанства. Планът включва изграждане на необходимите сгради, предоставяне на селскостопански машини и оборудване.

Предложено е да се извършат следните дейности:

- Строителство на сгради
 - i) Работилница с офис, склад и оборудване 1 сграда
 - ii) Гараж за машините 2 сгради
- Доставка на машини и превозни средства
 - i) Трактори 5 броя
 - ii) Комбайни с адаптори 9 броя
 - iii) 4-тонни камиони 3 броя
 - iv) Коли с повишена проходимост (Джип 4x4) 2 броя
 - v) Мотоциклети 4 броя
- Предоставяне на офис оборудване

3-1-3 План за развитие на институциите

Предложените компоненти на проекта са избрани въз основа на наблюдения и анализи на видовете селскостопанско производство и управление в района на главен канал М-3. Институциите представляват човешките и управленчески дейности, механизмите за увеличаване на производството и дейностите по подобряване и приготвяване на стопанствата. Институционните слабости и предложената намеса са категоризирани по такъв начин, че да включват: (А) Организиране на система за управление на водата на регионално ниво и връзка между "НС" Сливен и сдруженията на водоползвателите; (Б) Местно ръководство и законова

уредба, предоставяне на информация за пазара и продуктите на селско-стопанските производители чрез изграждане на АБИЦ; (В) Разширяване на местните консултантски служби към МЗХП, така че те да включват техническа помощ за растениевъдите и животновъдите.

(1) Подобряване на системите за управление на водата

"НС"-ЕАД е изградена като организация, която предоставя услуги за да покрива разходите си за период от три години. За в бъдеще се планира тя да мине на самоиздръжка. Ръководството и служителите са приели една обща дефиниция за функциите си - управление на природните и изкуствените водни пътища и язовири, за да предоставят услугите по снабдяване с вода на широк кръг от потребители. Ръководителите на клона в Сливен са способни и в службата работят висококвалифицирани инженери. На местните служители е дадена значителна свобода, за да могат да работят в рамките на целите, поставени от "НС"- ЕАД като национална организация. Те са поставени пред предизвикателството да продължат да работят в същата насока към по-нататъшно децентрализиране, за да могат да отговарят на нуждите на новите и променящи се клиенти.

В момента дейността на "НС"-ЕАД клон Сливен, както и на другите клонове, се измерва от финансова гледна точка. С течение на времето ще се очаква дейността да се измерва според качеството на услугите, което ще стимулира поемането на отговорности и ефективната управленческа дейност. Сегашната ценова стратегия е приемлива и успява да бъде справедлива в един период на икономически затруднения, но тя ощетява райони като Средна Тунджа където има природни дадености за гравитачно напояване. Използваното кръстосано субсидиране намалява стимулите за управление на клоновете с намаляване на разходите.

Основните теми за обучение в "НС" Клон Сливен включват следните:

- връзки със СВП и уреждане на договорите
- обществени дейности и връзки с местното управление
- ценови стратегии и техники за оценка на напояването
- анализ на паричния поток и даване на отстъпки
- планиране на инвестиционни проекти и оценка
- контрол върху инвентара
- разширяване на познанията на служителите по произведеното поливно оборудване в чужбина.

Предлага се организиране на курсове в чужбина и техническа помощ за стимулиране на създаването на местни независими системи за управление на водата.

"Напоителни системи" може да има полза от запознаване с начина на работа в други страни и с местните органи за контрол върху водните ресурси. Един от начините организацията да се развива е като се увеличи автономността на местните клонове. Ако се увеличи властта на клоновете и тяхното право на собственост върху язовирите и главните напоителни съоръжения, това ще доведе до създаването на метод на работа, който е ориентиран в полза на клиента. Големият язовир и обширната земеделска площ с потенциал за напояване правят "Напоителни системи" Сливен подходящ модел за децентрализация, тъй като клонът притежава необходимите ресурси с течение на времето да премине към финансова автономност. Долината при Сакраменто и Колорадо в САЩ са интересни примери за независимо управление на водата и за динамични отношения със земеделците и сдруженията на водоползвателите. Ръководството на "Напоителни системи" и структурата на местната служба се поощряват да изучават "структурата /системите за управление на водата" в други страни, за да могат да преминат към автономна дейност и да работят като регионални органи за контрол върху водата.

Учебни курсове за управление на водата

Курсове за обучение и дейности за квалификация на кадрите в компонентите на управлението на водата са планирани за начален период от пет години включително.

- Учебните програми ще бъдат полезни за запознаване на местните структури за контрол върху водата с опита на западните държави със сходни географски и селскостопански характеристики. Обучение "за" и "във" трети страни се оказва добро средство за повишаване на знанията и мотивацията на ръководните кадри в страни, чиято икономика е в преходен период. Обучение на малки групи от ръководни кадри ще помогне за онагледяване на функциите на независимите местни органи за контрол върху водата и връзките им със земеделските сдружения на водоползвателите в страни с напреднало селско стопанство;

- Местните семинари по въпроси, свързани с функциите на сдруженията на водоползвателите, ще помогнат на работата по въпроси и проблеми при прилагането на тези нови групи на ниво стопанство. Темите за обсъждане биха могли да включват: обща собственост на съоръженията, експлоатация и поддръжка на съоръженията, координиране на схемите за напояване, измерване и доставка на вода в стопанствата и бизнес планиране за изграждане на напоителни съоръжения и възстановяване на съществуващите, ценообразуване и събиране на такси;
- Оказването на подкрепа от ръководството на "Напоителни системи" Сливен и Института по хидротехника и мелиорации ще има особено значение за сдруженията на водоползвателите след промените в местната управленческа структура. Кратките учебни курсове за контрол върху проекти, функциите на СВП и политиките за ценообразуване и управление на водата ще допринесат за усилване на регионалните операции;
- Ще трябва да се обърне внимание на обучението на стопаните за участие в СВП, за да се спечели отново доверието на производителите и да се стимулира сътрудничеството между селата. Освен това организирането на семинари за стопаните също е начин да се запознаят те с новите видове поливна техника и начините за експлоатация и поддръжка;
- Чуждестранните консултанти биха могли да подпомогнат СВП и да усилят структурата на "Напоителни системи" Сливен. Постоянното обучение без откъсване от работата ще улесни преодоляването на повечето от ежедневните проблеми, които възникват при прилагането на новите организации за управление на водата.

Сдружения на водоползвателите. Ключов компонент при стимулирането на регионалните и местните клонове на "НС"-ЕАД е създаването на мрежа от функциониращи групи на водоползвателите. СВП трябва да бъдат създавани в технологичните граници, за да има системност при позването на водата по тръбопроводите и каналите и за да се създават икономически стимули за организиране в групи.

"Напоителни системи" Сливен като моделен клон се поощрява да поеме отговорност за язовирите и главните канали, а отговорността за съоръженията в стопанствата да прехвърли на СВП, чиито членове да

бъдат кооперации, сдружения, арендатори и частни земеделски стопани. "НС"-ЕАД е в състояние да поеме ролята на координатор при формирането на СВП, но ролята на клон Сливен трябва да бъде ограничена, за да се поощряват СВП и стопаните да поемат сами отговорност. Приема се, че СВП ще улесняват контактите между "Напоителни системи" и водоползвателите за определени количества вода и за определяне на сроковете за доставка на водата. Местната управа на общинско ниво също трябва да изиграе положителна роля при формирането на СВП. Общината заедно с "Напоителни системи" и ИХМ биха могли да организират курсове за обучение на СВП и тук особено значение ще имат служителите от местната управа.

Трябва да се стимулира инициативата на СВП да поемат множество роли, които да включват (1) собственост на съоръженията вътрешно-стопанската мрежа, (2) отговорност за експлоатацията и поддръжката на вътрешно-стопанската мрежа, (3) разпределяне, измерване и доставка на водата между членовете на сдружението, (4) пълномощие да изграждат и възстановяват напоителни съоръжения по вътрешно-стопанската мрежа и (5) събиране на водни такси.

Обосновка на СВП. Ползата на "Напоителни системи" от създаването на СВП е, че те ще поемат по-голямата част от задълженията по експлоатацията и поддръжката на съоръженията. Като се намали обхватът на работа на "НС"-ЕАД, разходите ѝ също ще намалеят. Ще се подобри качеството на услугите, свързани с главните съоръжения, тъй като ще има концентрация на служители и финансови средства. Намалява работата по сключването на договори с много потребители, тъй като договорите за водоползване ще бъдат сключвани с групи от потребители. Таксите за водоползване също могат да намалеят и по този начин клиентите на "НС"-ЕАД може да се увеличат.

Земеделците също биха могли да имат полза от формирането на СВП. Групите ще могат по-ефективно да сключват договори за вода и за схеми за ползване на водата, както за количеството така и за времето и мястото на доставянето ѝ. Опитът на други страни показва, че тази роля най-добре се определя от потребителя, т.е. от хората, които в действителност изискват и използват водата за напояване. В момента поддръжката на съоръженията е непосилна задача за земеделците. Ако

обаче съоръженията бъдат подобрили, вероятно е собствеността и честотата на поддръжните дейности да се подобри като отговорността се поеме от сдруженията.

Важно е да има яснота при създаването на СВП. Преимуществовата от СВП не биха могли сами да предизвикат интерес към напояването. Напротив, стимулирането на поливното земеделие ще стимулира създаването на СВП.

Основните въпроси при ефективното прехвърляне на отговорността от "Напоителни системи" към СВП се концентрират върху няколко фактора. На първо място, съоръженията трябва да бъдат в състояние да функционират или да бъде предоставен кредит за тяхното възстановяване след комасацията на земята и след прехвърлянето на отговорността на СВП. На второ място, водоползвателите трябва да могат да си позволят да ползват вода, затова цените на водата трябва да са съобразени както с евентуалната печалба от водоползването, така и с възможностите на земеделците.

(2) Център за агроуслуги

а) Агробизнес информационен център (АБИЦ)

Препоръчва се създаването на АБИЦ в община Нова Загора, който да служи за местен пункт за работа по проекта. Очаква се центърът да отговори на многобройните нужди в района.

АБИЦ ще представлява липсващото звено в начинанието на местните органи да стимулират нови форми на развитие на селското стопанство, което ще приближава централната структура на МЗХП и "Напоителни системи" до производителите. Той може да обедини функциите на няколко излишни звена, функциониращи паралелно. Изграждането на АБИЦ цели също да ускори създаването на служби за услуги за селскостопанските производители в общината, които да бъдат служби-модел в областта на напояването, производството, животновъдството и предоставянето на бизнес консултации на местните стопани. Функциите на центъра ще бъдат и модернизиране на информационната роля, която общината играе при събирането на данни за цените и производството.

Този АБИЦ ще бъде създаден като част от общината в Нова Загора. Основната структура и функциите на центъра са показани във Фигура G-1, Приложение G, като се приема, че това ще бъде динамична местна организация за услуги с персонал от шест човека.

АБИЦ трябва да представлява безпристрастно отворена врата, която да предоставя услуги на предприемачи и местни ръководители, които търсят информация, достъп до електронни файлове и технически съвети по отношение на местните консултантски служби с обучен персонал. Клиентите на центъра ще бъдат набирани чрез реклами по радиото и печатните медии, разработени в центъра, а в последствие се очаква репутацията му да се разраства на база лични контакти.

Община Нова Загора
Агробизнес информационен център - услуги и клиенти

Услуги	Потенциални клиенти
<ul style="list-style-type: none"> - Бизнес планиране - Информация и управление на сдруженията - Маркетинг (Създаване на връзки със съществуващите информационни системи на МЗХП и САПИ, пазарна информационна система за тържищата) - Консултации за получаване на кредит - Формиране на СВП и консултации по напояване - Финансово планиране - Обучение по счетоводство и управление на финансите - Информация за продуктите и доставките - Печатане на образователни материали, вкл. юридически консултации - Връзки със снабдители и купувачи - Улесняване на схемите за сключване на договори 	<ul style="list-style-type: none"> - Реорганизиран стопанства и села - Частни предприятия - Сдружения на частните стопани - Предприемачи в селата - Търговски посредници - Банки и други финансови институции - Ръководителите в селата и социални работници - СВП в селата и "Напоителни системи"

Програма за обучение в Агробизнес информационния център

Първоначално за период от пет години се предвижда организиране на курсове и квалификация на кадрите, като се включват следните компоненти:

- Обучение в похватите за местно управление ще помогне за преопределянето на ролите и задълженията на общинските и регионалните държавни служители. Темите включват ролята на местните органи на властта за икономическото развитие, стратегии за стимулиране на организациите и агробизнес предприятията, промяна на методите за контрол с цел да се улеснят стопанските дейности и да се елиминира излишния контрол. Запознаването с опита на други страни и с най-добрите методи, прилагани в тях, би било полезно за създаване на нови възгледи на местните органи на властта, които се отърсват от съветската система;
- На всеки три месеца могат да се организират областни семинари, които да свързват производителите и появяващите се агробизнес предприятия с цел да се подобрят връзките и сътрудничеството между тях и местните органи на властта. Някои примерни теми, които биха могли да бъдат разисквани с местните органи са: тълкуване на новото законодателство, как да се извлече максимална полза от държавните програми за стимулиране на инвестиции в селското стопанство, създаване и поддържане на връзки с чужбина. Подобни програми за обучение ще дадат възможност на стопаните и на местните органи на властта да разработят нови стратегии за организация и възможности за дискусии;
- Стимулирането на връзките между местните ръководители и Управления "Растениевъдство" и "Наука и образование" към МЗХП ще бъде един нов и важен канал за поощряване на дискусиите и за получаване на обратна връзка на местно ниво. Финансовата подкрепа за организиране на редовни срещи с ръководството на местно и централно ниво ще бъде от изключително значение за трансформиране на бюрокрацията в селското стопанство, за да посрещнат предизвикателствата на пазарната икономика;
- Провеждането на курсове за земеделците и пътувания с научна цел, за да се запознаят българските земеделски стопани със съвременния опит на други райони със сходни географски условия и

отглеждани култури се е оказала полезна практика при двустранни и многостранни дарителски програми. Кратки интензивни програми, проведени извън обичайните условия са показали положителен резултат за повишаване на знанията и за мотивиране на стопаните в условия на преход от социалистическа икономическа система. Най-добре се усвояват съвременните практики чрез обмяна на идеи с други земеделци, които живеят и работят в реална пазарна икономика. Подготовката и подходящата финансова подкрепа на интензивно обучение и курсове са изключително важни за техния успешен резултат. Обучението трябва да бъде подходящо избрано и да включва необходимите подробности, за да отговаря на местните нужди;

- Висококвалифицираните чужди консултанти биха помогнали много за изграждането и развитието на АБИЦ. Обучението по време на работа е важен компонент от развитието на един подобен център.

б) Консултантски услуги

Ключов компонент от предложените проектни дейности е изграждането на местен клон на националната служба за консултантски услуги. Управление "Наука и образование" към МЗХП предоставя подкрепа за развитието на новосъздадената и разширяваща се мрежа от местни консултантски служби. Ускореното изграждане на служба в Нова Загора ще бъде от полза за поставените цели за развитие на система М-З като пилотен район.

Службата за консултантски услуги в Нова Загора ще бъде в съответствие с плана за разширяване на мрежата на МЗХП и тя ще може да се възползва от техническите и административните връзки с експериментална станция в Ямбол. Според националния стратегически план за консултантски служби (Национална селскостопанска консултантска система, НСКС) през 1996г. са създадени 19 служби, а до 2000г. се очаква да се откриват по 20 служби годишно като целта е общият им брой да бъде 80-100 в цялата страна. Нова Загора вече е определена като потенциален кандидат за такава служба като се има предвид селскостопанският потенциал на общината. Програмата на НСКС е разработена и финансирана от Програма ФАР и МЗХП. Съвместната дейност между Програма ФАР и МЗХП се поощрява и е в съответствие с програмите за сътрудничество.

Главната цел на Консултантската служба в Нова Загора е да предоставя технически съвети за растениевъдството и животновъдството на производителите и земеделските предприятия в общината. Службата ще отговаря за 3-5 демонстрационни стопанства в селата в района на главен канал М-3. Тя ще представлява важна връзка за приложните научни и експериментални дейности и ще предоставя нови идеи и техники на производителите за увеличаване на добивите.

Станция за селскостопански машини

С цел да се стимулира механизираното земеделие при малките и средните стопани е предложено в началния етап от проекта в Службата за консултантски услуги да се включи и предоставяне на механизирани услуги. Тяхната цел е да се подпомогне поддръжката, ремонта и отдаването под наем на селскостопански машини на стопаните. Организацията на тази услуга ще се състои от оперативна секция и станция с необходимите специалисти.

Планът включва изграждане на необходимите сгради, предоставяне на селскостопански машини и оборудване. Предложено е да се извършат следните дейности:

- Строителство на сгради
 - i) Работилница с офис, склад и оборудване 1 сграда
 - ii) Гараж за машините 2 сгради
- Доставка на машини и превозни средства
 - i) Трактори 5 броя
 - ii) Комбайни с адаптори 9 броя
 - iii) 4-тонни камиони 3 броя
 - iv) Коли с висока проходимост (Джип 4x4) 2 броя
 - v) Мотоциклети 4 броя
- Предоставяне на офис оборудване

Важна нова инициатива, която се обсъжда от МЗХП и Програма ФАР, е започването на консултантски услуги по напояване под надзора на ИХМ. Очаква се специалисти от ИХМ да пътуват от София, за да предоставят технически консултации и организационна подкрепа на новопоявяващите се СВП. Този вид услуги се вписват добре в плана на Нова Загора и пилотния район М-3.

Образователни програми за консултантски услуги

За началния период от пет години се предвижда да се проведат курсове и квалификация на кадрите от службите за консултантски услуги, като следва:

- Обучение, което да запознае част от специалистите по консултантски услуги с ролите и организационните структури в други страни. То би допринесло за подобряване на селскостопанската продуктивност. Познаването и разбирането на най-добрите практики и различните модели за предоставяне на услуги ще поощри творческото управление при изграждането на консултантската мрежа в България. Сравнителния анализ на практиката в различни страни е особено ценен за МЗХП и местните ръководители, които имат желание да изградят консултантски служби по западен образец и да променят остарелия социалистически модел;
- Организирането на семинари на областно ниво за подкрепа на дейностите в демонстрационните стопанства ще бъде важна връзка между стопаните и ръководителите на консултантските служби. На стопаните е необходима нова информация и подобрени методи и специалистите консултанти трябва да търсят нови начини за провеждане на срещи и контакти с производителите. Демонстрационните стопанства в селата ще помагат консултантските услуги да се доближават до земеделците;
- Подкрепата от страна на Управление "Консултантски услуги" към МЗХП ще бъде особено важна за развитието на местната служба в Нова Загора и за постигането на националните цели. Обучението цели да се осигурява финансова подкрепа за семинари за централни и местни специалисти за обмяна на идеи;
- Обучение за експлоатация на селскостопанските машини и отдаването им под наем на частните стопани;
- Обучението на стопаните за функциите на СВП и новите напоителни съоръжения е нов и полезен похват за развитието на консултантските служби. Специалисти от ИХМ трябва да се включат в начинаенето и да помагат на местните производители с консултации по отношение на напояването. Техническата помощ от ИХМ ще помогне за развитие в полза на клиентите като специалистите от института трябва да запознават потребителите с новите технологии, така че прилаганото напояване да включва приложните научни методи;

- Дългосрочната техническа помощ от чуждестранни консултанти ще бъде от полза за местните консултантски служби и ще помогне за изграждането на връзка между СВП и местните специалисти по икономическо планиране. Постоянното обучение по време на процеса на работа е не по-малко важно от краткосрочните програми за решаване на проблемите, които възникват в преходния период, и за стимулиране на управление на обществения сектор, което да бъде ориентирано в полза на потребителите.

3-1-4 Земеделски организации

Нова Загора притежава необходимия потенциал да бъде модел и да разработи технологии за реструктуриране на земеделските райони в България. Района на главен канал М-3 като пилотен район представлява мястото за прилагане на нови подходи към сложните проблеми, пред които е изправена България. Изграждането на Агробизнес информационен център в община Нова Загора е важен момент от развитието на проектните дейности.

Пилотната програма ще се стреми да стимулира създаването на сдружения и организации в селата, които да помагат на реформата и възвръщането на жизнеспособността на селското стопанство в района. Новите организации ще целят да отговарят на нуждите от качествени материали на ниски цени, кредит, машини и съоръжения под наем и пазарни сдружения. Снабдителски организации, кредитни съюзи и пазарни групи ще бъдат важни допълнения към съществуващите производствени кооперации.

(1) Бизнес сдружения и юридически консултации

В селските райони в България новосъздадените организации - стопански и земеделски сдружения, организации за услуги, финансови институции, търсят начини за сдружаване с цел да улеснят развитието си. Например сдруженията на частните стопани търсят връзки с кредитните кооперации, а кредитните институции имат нужда от подкрепата на местните земеделски и селски общности. Всички нови стопански обекти се нуждаят от подкрепата и одобрението на местните органи на властта. Новите закони и методи за развиване на стопанска дейност в условията

на пазарна икономика изискват тълкуване и производителите имат нужда от технически и административни консултации. Осочено влияние ще имат достъпът до информация, съвременните съоръжения и техники. Агробизнес информационният център ще оказва подкрепа на новосформираните организации за създаване на връзки с други организации и институции.

АБИЦ може да разработи справочници за фирмите, доставчиците на материали, услугите (застраховане и счетоводни услуги), финансовите институции и пазарните организации (или индивидуалните пазарни агенти). Тези справочници ще улесняват създаването на връзки, както в страната, така и в чужбина. Центърът може да стане източник на нови сдружения като сдружения на частните стопани и бизнес клубове, които да помагат на земеделците да организират и огласяват възгледите си и да засилват връзките в обществото. Той може да служи и като консултантска служба за производителите и сдруженията. Центърът може да служи и за изясняване на използването на държавните средства за напояване и земеделие.

(2) Преструктуриране на кооперациите (Създаване на организации на частните стопани)

Преструктурирането на българската кооперативна система изисква промени в основните социални и икономически процеси на всички нива. Жителите в селските райони се стремят към нормален жизнен стандарт. Въпреки това страхът от непознатото и вкорененото (и оправдано) недоверие възпира много хора от дългосрочни инвестиции и от обвързване с нови идеи и промени. Обвързването, съществено за постигане и поддържане на реформирани социални институции и предприятия, ще трябва да се постигне чрез демонстрация на нови управленчески системи.

Собствеността, печалбата и конкуренцията са основните фактори за развитие на пазарна икономика. Те са стимулите за предприемачески дейности, целите на капиталните инвестиции и причините за успеха на пазарната икономика. Липсата на икономически стимули, собственост и конкуренция в социалистическата система е факторът, който доведе до нейния срив. Въпреки че някои българи все още се противопоставят на пазарната икономика, много земеделци и предприятия осъзнават ролята

на пазарите, въпреки че все още им липсват необходимите познания за да управляват ефективно фирмите и стопанствата си.

Разбирането на основите на капитализма обаче не означава автоматично преобразуване в динамична селскостопанска икономика и печеливши селско-стопански предприятия. За създаването на продуктивни икономически предприятия най-важните фактори са новите форми на управление и комасацията на земята. Процесите на реформа ще спрат ако съществуващите кооперативни стопанства не се превърнат в печеливши предприятия и ако не се изравни концентрацията на ресурси. Контролът на големите кооперативни структури върху основните ресурси (земя, машини, кредит) няма да се промени освен ако не се появят възможности за алтернативно управление на производството, не се разширят пазарите, не се повишат доходите и работните места за населението в селските райони.

(3) **Комитет на земеделските организации**

Комитетът на земеделските организации е един вид механизъм за обединяване на производителските сдружения в общината. Формирането на групи в селата би могло да помогне за спечелване на загубеното доверие сред стопаните, да улесни обмяната на идеи и да поощри създаването на нови механизми за кредитиране, доставка на материали, маркетинг и други функции. Един такъв комитет на новите земеделски организации може да подтикне към създаване на по-равноправни производствени организации и на отворен диалог, насочен към извършване на реформи, с МЗХП и местните политически лидери.

3-1-5 Развитие на системата за маркетинг и пласмент

(1) **Обща информация**

Основният проблем при маркетинга и пласмента е, че вертикално изградените системи в държавните изкупвателни предприятия са престанали да функционират, а новите систематизирани канали между производителите и снабдителските предприятия все още не са създадени. По отношение на зърното, изкупвателните предприятия имат добре оборудвани складови и преработвателни бази, докато производителите не разполагат с необходимите вътрешностопански съоръжения. Затова те са принудени да приемат предложената им цена и имат много огра-

ничени възможности за договаряне. Предвиденото тържище в Сливен дава много възможности за разнообразяване на сортовете и на каналите за пласмент на плодове и зеленчуци. Неподходящите условия за съхранение на продуктите след прибиране на реколтата обаче възпира производителите да се възползват от възможностите.

Предвид тези пречки за подобряване на ситуацията в пилотния район са включени следните два компонента: 1) подобряване на складовите бази за зърно в стопанствата и 2) подобряване на съществуващия приема-телен пункт за плодове и зеленчуци.

(2) Подобряване на складовите бази за зърно в стопанствата

а) Цели

Както е показано в Таблица Е-3-2, Приложение Е, в някои от стопанствата съществуват складови бази, които, с изключение на Загорци, са собственост на кооперациите. Предвижда се тяхното възстановяване, тъй като те са остарели и повечето от тях нямат вентилация. За три села, Кортен, Любенец и Нова Загора, не се предвижда обновяване, тъй като складовите бази могат да поемат увеличаването на производството след реализацията на проекта, както качествено, така и количествено.

За селата, в които складовите бази не са подходящи за увеличаване на производството се предвижда изграждане на нови. Плановете съдържат:

<u>Име на селото</u>	<u>Ново съоръжение</u>	<u>Възстановяване</u>
Асеновец	301 тона	500 тона
Брястово	-	400 тона
Караново	668 тона	400 тона
Събрано	72 тона	600 тона
Стоил войвода	390 тона	800 тона
Загорци	1,771 тона	-

в) Пазарна организация

1) Достъп до складове

Производителите могат да превозват продукцията си до складовете посредством собствени каруци и коли.

- ii) **Функциониране**
Складовете се използват по време на сезона за прибиране на реколтата от юли до септември за зимните култури и от октомври до ноември за пролетните култури. През този период са необходими отговорници по измерване, водене на счетоводство, почистване и охрана.
 - iii) **Периодични вноски**
Планира се от потребителите на складовете да се събира такса от 60 лева на месец. Освен това ще се събира и определен процент от продажната стойност за поддържане на съоръженията. Тези административни принципи се определят между членовете на земеделските организации, които са собственици на складовете.
 - г) **Снабдяване на изкупвателните предприятия**
Пласментът се извършва чрез изкупвателни предприятия и търговци. Затова след оборудване на складовете в стопанствата, продукцията ще се доставя до изкупвателните предприятия от самите тях.
- (2) **Ефективно ползване на събирателен пункт в Кортен**
- а) **Цели**
Тъй като недостигът на работна ръка е сериозно затруднение за производителите на плодове и зеленчуци в пилотния район се предвижда оборудване на приемателен пункт с цел да се пести времето за транспортиране на продукцията до пазарите. Въпреки че ЕБВР/ОТС работят по изграждането на тържища в Сливен и Стара Загора, те няма да бъдат достъпни за производители от отдалечени места, тъй като разстоянието от Нова Загора до Сливен и Стара Загора е съответно 39 и 34 км. Затова оборудването на приемателен пункт в пилотния район, където продукцията да се продава на определени места ще бъде от полза както за производителите, така и за потребителите.
 - б) **Компоненти на проекта**
Предвижда се оборудване на събирателен пункт в Кортен, където има хладилна инсталация за съхраняване на продукцията след прибиране на реколтата. Хладилни помещения с капацитет 30,000 тона се планира да се използват при увеличаване на производството на пресни плодове и зеленчуци след реализацията на проекта. Необходимо е да се обърне

внимание на подобряване на качеството чрез адекватни действия след прибиране на реколтата.

- л) Планиран търговски обем и съществуващи съоръжения
Обемът на продукцията, която се предполага, че ще премине през събирателния пункт в Кортен след реализация на проекта и съществуващата хладилна инсталация са описани по-долу.

	Производство (с проекта) (тон)	Необходим капацитет на складовите бази на ден (тон)	Приемателни помещения (тона)
Зеленчуци	9,293	155	2,000 куб.м. x 5 помещ.
Пъпеши	594	20	+
Плодове	1,290	43	1,000 куб.м. x 10 помещ.
Общо	11,177	218	30,000

Събирателният пункт ще се експлоатира от април до септември, но най-натоварен ще бъде през юли и август. Основните му дейности са: временно съхранение, оценка на качеството и пакетиране. Ако се приеме, че тези продукти се съхраняват в събирателен пункт в Кортен, нужният капацитет на хладилните съоръжения е 218 тона на ден. За да се подобрят следберитбените процеси в приемателния пункт се планира да се въведат следните съоръжения:

Оборудване за определяне на качеството на домати	1 брой
Оборудване за определяне на качеството на плодовете	1 брой
Машина за фолиране на краставици	1 брой
Щайги (40x60x15)	46,520 броя
Палети (80x120)	1,400 броя

- в) Собственост, експлоатация и управление
Поради характерните черти на обществената собственост, по-голямата част от акциите на събирателния пункт са собственост на общината. Експлоатацията се извършва отделно от собствениците. Основните принципи за експлоатация се определят от различните заинтересовани страни като производители, търговци на едро, търговци на дребно, преработвателни предприятия, фирмата управител на тържището в

Сливен, община Нова Загора и МЗХП. Полезно е да се опита да се приложи метод за циклично управление, за да се определят тези принципи.

- г) **Формиране на производителските групи**
Чрез Агробизнес центъра и демонстрационните стопанства може да се осъществи запознаването на производителите с ползата от груповите продажби. На първо място се очаква да се извърши важната промяна от "количество" към "качество", което трябва да се постигне чрез подобряване на следберитбените процеси като определяне на качеството и опаковането.
- д) **От "количество" към "качество"**
Възникнала е идеята да се създаде запазена марка "Нова Загора". Продуктите, които отговарят на дадени условия, ще се продават под името "Нова Загора" и ще носят името на производителя на опаковката. Критериите вероятно ще бъдат определени в съответствие с наскоро приетия Закон за стокообмена и тържищата. Продуктите с марката "Нова Загора" ще спечелят доверието на потребителите, ако имат сертификат за произход, ако отговарят на изискванията за качество и безопасност и ако са в съответствие със санитарните, ветеринарните и растениевъдните стандарти.
- е) **Пазарна информация**
Агробизнесцентърът в Нова Загора ще предоставя информация за пазарните цени на тържището в Сливен. Връзките с тържища, където се продават вносни продукти, ще дават възможност на производителите да се запознаят със следберитбени процеси, които са одобрени от ЕС и други страни. Информация, свързана с експортните квоти на ЕС за български селскостопански продукти ще се предоставя директно от тържището в Сливен.
- ж) **Снабдяване на изкупвателните предприятия**
Планира се тържището в Сливен да разполага с десет камиона за производствените райони. Освен това частният транспорт в Нова Загора има възможност за превоз на 210 тона като се използват десет камиона. По тази причина събирателния пункт в Кортен ще бъде включен в съществуващата мрежа за пласмент.

3-1-6 План за развитие на инфраструктурата

- (1) Идеи за развитие
Във връзка с развитието на инфраструктурата са разгледани следните основни идеи.
 - а) Въпреки че най-често използваният метод е надземното напояване, съществуващите напоителни съоръжения в система Средна Тунджа са проектирани за механизизирано напояване за предотвратяване на загубите на вода. Затова първата стъпка от развитието трябва да бъде реконструкцията или възстановяването на напоителните съоръжения, така че те да съответстват на първоначално проектираната система, ако трайното ползване на земята оправдава подобно развитие.
 - б) Реституцията на земята все още се извършва и комасацията на земята се стимулира с цел да се създадат икономически обосновани земеделски парцели. Развитието на напояването ще се извършва на база завършването на реституцията и комасацията на земята.
 - в) След комасацията на земята размерът на стопанствата ще намалее с 2% след изграждането на вътрешностопанските пътища.
 - г) За всеки напоителен блок ще бъдат проектирани измервателни устройства, чрез които да се подобри доставянето, водоползването и осчетоводяването.
- (2) Основни напоителни съоръжения
 - а) Главни канали
Главните канали М-2 и М-3 са облицовани с монолитна бетонова облицовка и се поддържат добре. Не са необходими ремонтни дейности. На облицованите канали са монтирани измервателни съоръжения и водата може да бъде контролирана.
 - б) Главни тръбопроводи
Обмисля се инсталирането на измервателни уреди на главните тръбопроводи.

<u>Име на главния тръбопровод</u>	<u>Брой на измервателните уреди</u>
Главен тръбопровод No 1	1
Главен тръбопровод No 2	1
Главен тръбопровод No 3	4
Главен тръбопровод No 4	3

(3) Примерен проект за вътрешностопански съоръжения

а) Подбор на примерен район

Ще бъде изготвен примерен проект за един представителен район с цел:

- i) да се представи примерният проект за разпределителна тръбопроводна мрежа, пригодена към вида на стопанствата след реституцията и комасацията на земята;
- ii) да се направи оценка на строителните разходи за допълнителни вътрешно стопански съоръжения.

Общата сума на разходите ще се изчисли въз основа на разходите за единица площ.

За примерен район е избран част от напоителен блок Загорци-Караново и частта на север от железолътната линия при напоителен блок Стоил войвода, които са в района на главен тръбопровод No 3. Примерният район е представителен за земеделската земя в Нова Загора. Напоителен блок Загорци-Караново е представителен за земеделска земя с наклон, а северната част на напоителен блок Стоил Войвода - за равнинна земя.

б) Настоящо състояние на примерния район

В примерния район има следната поливна техника: кръгововъртящи и лентови машини и дъждовални апарати, като площта напоявана от веки от тях е:

Поливна техника	Площ	Процент	Разстояние	Разстояние
			между тръбо-проводите	между хидрантите
Кръгововъртящи машини	4,290 дка	25.4 %		
Лентови машини	5,280 дка	31.2 %	420 м	76 м
Дъждовални апарати	7,330 дка	43.4 %	420 м	36 м
Общо	1,690 дка	100.0 %		

Напоявана площ от всяка отделна единична машина или апарат е следната:

<u>Поливна техника</u>	<u>Площ напоявана от една машина</u>
Кръгововъртящи машини	122.54 дка
Лентови машини	1.50 дка
Дъждовални апарати	0.71 дка

- в) Предложения за видове отглеждани култури и изисквания за вода
Според предложените култури за отглеждане, интензивността на земеползването и на напояването са съответно 99.5% и 33.5%. Необходимата вода за напояване в пилотния район е изчислена въз основа на поливните норми за отглежданите култури описани в "Райониране на поливния режим на селскостопанските култури". За пилотния район изчислената необходима вода за напояване възлиза на 16.717 млн.м³ (виж. Таблица Таблица J-2-6, Приложение J)
- г) Размер на земеделските стопанства
Съгласно плана за селскостопанско управление стопаните се делят на четири категории според размера на стопанствата: малки, средни, големи и кооперации. Дори и след реституцията и комасацията на земята стопанствата ще бъдат разхвърляни върху 3 - 4 парцела. По-малкият размер на стопанствата може да бъде изчислен въз основа на малките стопани, които имат средно по 61 дка селскостопанска земя върху парцели от по 20 дка.
- д) Проект за примерен район
Съгласно плана за селскостопанско управление около половината от площта на проектния район ще принадлежи на малки стопани със среден размер на стопанствата от по 20 дка.

От друга страна, 25.4% от примерния район ще се покриват от кръгововъртяща машина, който може да напоява едновременно 122.54 дка. Тя няма да бъде подходяща за стопанствата, които ще се появяват в бъдеще.

Затова проектът за примерния район е разработен по следния начин:

<u>Поливна техника</u>	<u>Площи в момента</u>	<u>Планирани площи</u>
Кръгововъртящи д.м	4,290 дка	0 дка
Лентови д.м.	5,280 дка	676 дка
Дъждовални апарати	7,330 дка	1,014 дка
Общо	16,900 дка	16,900 дка

- (4) План за реализация на проекта
- а) Ведомство-изпълнител
Ведомството-изпълнител ще бъде МЗХП, а изпълнителен орган - "Напоителни системи" ЕАД. Организационна схема на "Напоителни системи" е показана във Фигура N-1-3, Приложение N.
- б) Служба за реализация на проекта
"Напоителни системи" ще открие офис за изпълнение на проекта в "Напоителни системи" клон Сливен.
- в) Метод за реализация на проекта
Реализацията ще бъде извършена от контрактор, избран чрез международен търг, който ще се проведе измежду квалифицирани строителни фирми.
- г) Придобиване на земя и компенсация
В момента е много трудно да се говори за придобиване на земя дори и за целите на проекта. Необходимите места за изграждане обаче са само за измервателните съоръжения на главните тръбопроводи и цялата необходима площ е 50 кв. м. на 11 места.
- Общо правило е при ремонта на подземните тръбопроводи и при изграждането на нови да се компенсират съответните стопани за периода на строителство.
- д) Технически услуги
Ако е необходимо ще бъде нает консултант инженер за реализацията на проекта, който да отговаря за подробно проектиране и контрол върху строителството, спазването на сроковете и качеството.

е) Срок за реализация
Подробният проект на консултанта ще започне в началото на 1998г., след което строителните дейности трябва да завършат за четири последователни години, както е показано в Таблица К-6-9, Приложение К.

(5) План за поддръжка

а) Ведомство, отговорно за поддръжката
Работата по поддръжката на напоителните съоръжения се извършва от "Напоителни системи" Сливен. "Напоителни системи" Сливен отговаря за експлоатацията и поддръжката на напоителна система Средна Тунджа. Клонът има три звена: Звено за експлоатация на язовира, Сливен запад и Нова Загора. Клонът на "Напоителни системи" в Нова Загора ще отговаря за експлоатацията и поддръжката на напоителните съоръжения на проекта заедно с Нова Загора запад и напоителен блок Шивачево, който е извън пилотния район.

б) Обхват на поддръжните дейности

Както беше споменато по-горе, главните напоителни съоръжения като главни канали и главни тръбопроводи от създаването си са били използвани и поддържани от "Напоителни системи". Разпределителните тръбопроводи са били използвани и поддържани от бившите кооперативи, но без те да са ги притежавали, и след тяхното разпадане "НС"-ЕАД поема грижите по тях с помощта на фонд Мелиорации.

Главните напоителни съоръжения ще се експлоатират и поддържат от "Напоителни системи", но се препоръчва след създаването на сдружения на водоползвателите разпределителните тръбопроводни мрежи да станат тяхна отговорност, въз основа на технологически принцип.

в) Цена на водата

Много трудно е да се направи оценка на цената на водата само за пилотния район, тъй като клонът на "Напоителни системи" в Нова Загора отговаря за напоителните съоръжения и в други райони като Шивачево например. Затова оценката на стойността на водата за напояване е направена въз основа на резултатите от 1996г. и на следните условия:

- Еднаква цена на водата в Сливен

- Служебните разходи в "Напоителни системи" Сливен са същите както през 1996г.
- Количеството вода необходимо извън пилотния район е същото както в пилотния район.

Реалните резултати за 1996г. са следните:

- Цената на водата в "Напоителни системи" Сливен е 1.65 лв/м³.
- Общото количество отпусната вода е 17,205,000 м³.
- Разходите, покрити от цената на водата са 28,388,250 лв (=17,205,000x1.65)
- Количеството вода, отпусната за пилотния район е 7,912,000 м³.

Прогнозата за цената на водата е следната:

- Очакваното количество отпусната вода е 26,010,000 м³.
(17,205,000 - 7,912,000 + 16,717,000)
- Цената на водата за напояване ще бъде 1.09 лв/м³ (=1.10 лв/м³.)

3-1-7 Допълнителен план за развитие

(1) Връзка с предприятията от хранителната промишленост

На първо място, необходимо е да се увеличи производството на висококачествени селскостопански продукти като суровини за хранителната промишленост. Достатъчното количество качествени суровини ще подобри състоянието на хранително-вкусовите предприятия и ще помогне за формиране на солидни търговски връзки между производителите и хранителновкусовите предприятия посредством честна пазарна конкуренция базирана на пазарно ориентиран икономически механизъм.

За да се стимулират и да се осигурят производителите на висококачествени суровини трябва да се разработи ефективна бизнес стратегия за предоставяне на услуги като снабдяване с агрохимикали и семена, даване под наем на селскостопански машини, авансови плащания на производителите и земеделски кредит. В настоящата трудна икономическа ситуация тези услуги са от особено значение за производителите.

За да не се допускат нарушения на споразуменията, закъснели плащания и неправомерни печалби, общината трябва да изпълнява функцията

на координатор, за да улеснява честните търговски отношения между производителите и преработвателните предприятия по време на нестабилния икономически период.

Без подобряване на управленческата ефективност на хранително-вкусовите предприятия ще бъде трудно да се увеличи изкупната цена на продуктите. След увеличаване на производството на суровини в бъдеще ще бъде необходимо да се реорганизира управлението, да се подобри оборудването и да се прилагат модерни технологии за увеличаване на ефективността на предприятията от хранително-вкусовата промишленост в района. Оборудването и технологиите, които се използват в момента са много остарели. Въвеждането на нови технологии като сухо замразяване, дестилирано опаковане и др. ще дадат възможност да се увеличи стойността на продуктите.

За подобряване на управлението на хранително-вкусовите предприятия ще бъде необходима техническа помощ за извършване на реформи в организацията, маркетинговата дейност, за реконструиране на производствените линии и за подобряване на съоръженията и въвеждане на нови технологии, както и финансова подкрепа за инвестиции в ново оборудване и технологии.

(2) **Земеделски кредит**

Важни елементи за възвръщането на жизнеспособността на производството в Нова Загора са консултациите във връзка с получаване на земеделски кредит и достъпът до кредит при приемливи условия. МЗХП поощрява създаването на кредитни кооперации с подкрепата на Програма ФАР. Кредитът следва френския модел за даване на земеделски кредит. Подкрепата и разширяването на земеделските кооперации, вкл. на кооперация "Кълн" се ползва с широка подкрепа.

След завършване на възстановяването на земята в района се очаква да има голямо търсене на земеделски кредит (около 72.3 млн за суровини и материали само от малките и средните стопанства). Затова се поощрява връзката между дейностите на кредитните кооперации и функциите на новите земеделски организации, която представлява един компонент от плана за развитие, за да се подпомагат земеделските дейности на малките и средните стопанства.

(3) Очаквани промени в социалните фактори в пилотния район след реализация на проекта

Ориентацията на проекта като платформа за развитие на селското стопанство чрез доказани ефективни модели за организация на основните му компоненти неминуемо ще доведе до развитие в селските райони, което трябва да бъде контролирано и насочвано. Предвид жизненоважната роля на образованието във всеки един вид развитие, програмата за социално развитие на проекта включва пет компонента: миграция, застаряване, безработица, малцинства и образование.

а) Миграция

Не е реалистично да се правят прогнози за бърз приток на градско население към селата дори и при перспективата за икономически просперитет в резултат от развитие на селското стопанство. Необходимо е нещо повече от високи доходи от селско стопанство, за да се стабилизира миграцията в градските и в селските райони. Що се отнася до този проект, той предвижда двуетапен план за овладяване на миграцията:

i) Първи етап: Миграция в селските райони, свързана със заетостта (ще даде резултати до 2-3 години след реализация на проекта). Вече се наблюдават някои случаи на трудова миграция към селските райони, главно бивши жители на селата, които живеят в градските райони и които са загубили или не са удовлетворени от службата си в града, и които са наследили земя. Тези хора пътуват ежедневно, но са постоянни жители на Нова Загора или другите градове. Увеличаване на доходите от селско стопанство и недостигът на работна ръка ще привлекат повече хора, които да се заселят в селскостопанските райони. Сезонните работници също ще бъдат част от трудовата миграция по време на периода на прибиране на реколтата.

От особено значение за поощряване на миграцията към селските райони е доброто състояние на транспортната мрежа, връзките и средствата за комуникация.

ii) Втори етап: Пътуващите се заселват постоянно в селските райони (това ще отнеме 5-10 години след реализацията на проекта).

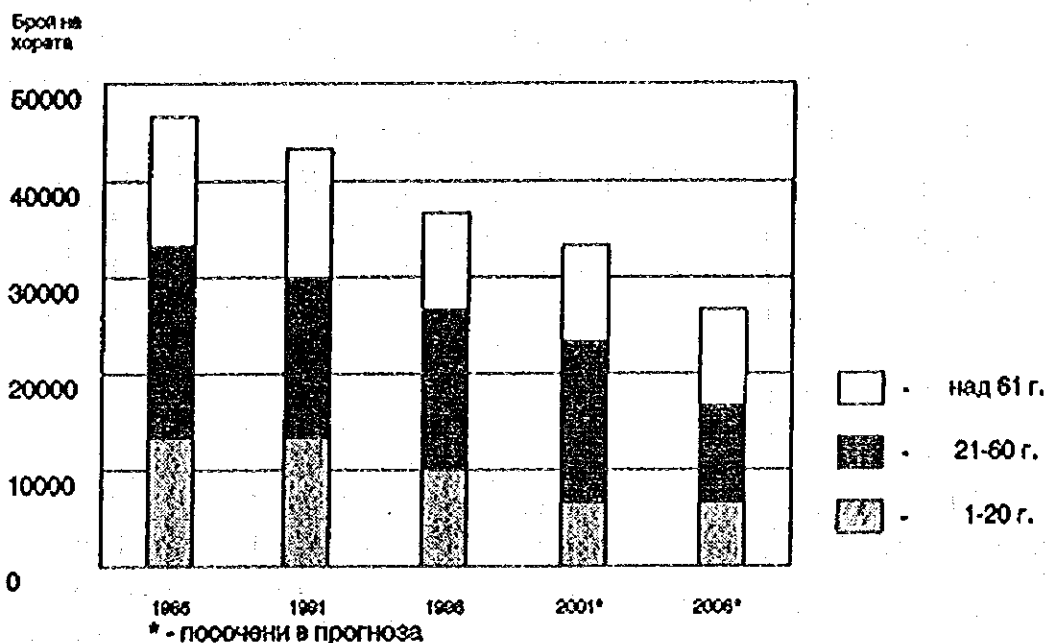
Повечето от хората, които са причина за миграцията към селските райони, имат свои собствени или на родителите си жилища там. Очаква

се, че след като веднъж се убедят в рентабилността на земеделието, те ще решат да се преместят за постоянно в населеното място, където работят. Техният пример ще се последва от други хора, които живеят извън Нова Загора и все още се колебаят да се преместят. Освен това, за да намалят транспортните си разходи предприемачите ще се принудят да изградят жилища за сезонните работници, които да живеят в тях по време на прибиране на реколтата. Някои от тях може да решат да се заселят там постоянно.

Местните кметове биха могли да решат да предоставят парцели или дори къщи на пътуващите работници, които искат да се заселят в техните населени места. Тази идея вече се реализира в в Стоил войвода.

б) Застаряване на населението

Фигурата по-долу показва, че броят на населението в пилотния район ще продължава да намалява и това се дължи най-вече на ниската раждаемост и на миграцията. Броят на населението на възраст между 21 и 60 години е стабилен (44-48%) като процент от общото население, през 1995г. то е намаляло с 21% в сравнение с 1985г. и до 2006г. се очаква да спадне до 32%. Броят на младите хора на възраст 1-20 години през 2006 г. ще бъде 19% от общото население, докато през 1991г. е било 28%.

Прогноза за населението в пилотния район (10 населени места)

Създаването на малки семейни предприятия за преработвателна дейност в населените места извън Нова Загора ще върви паралелно с целите на проекта и определно ще помогне за привличането на млада работна ръка (пример е мандрата в Стоил войвода, където 80% от работниците са на възраст под 40г.). Частните семейни производители са изключително важни за съживяването на селските райони. За тази цел инвестициите, насочени към подобни дейности, трябва да бъдат приоритетни.

в) Безработица

В проекта ще бъдат преразгледани видовете отглеждани култури, като ще се обърне особено внимание на култури с висока годишна доходност като плодове, зеленчуци, грозде и др. Всички те изискват ръчен труд и ще създадат нови работни места. Пазарите за тези култури не са осигурени, но ако се реструктурира и модернизира селското стопанство и преработвателната промишленост в пилотния район преди това да бъде направено в другите райони, пазарите в цялата страна могат да се разглеждат като потенциални пазари за продукцията от пилотния район. Пример е предприятието "Млечен път", в Нова Загора, създаден след 1990г., добре известен като производител на сирене в цялата страна.

Традиционно отглежданите селскостопански животни в района са крави, овце и птици. Разширяване на обхвата на животновъдството ще подобри производствения цикъл в стопанствата и ще бъдат открити над 2 хил. работни места, ако животновъдството достигне нивото си от 1985г. С допълнителните работни места в свързаните отрасли като транспорт, маркетинг, преработване, търговия и др., близо 3000те безработни в общината са потенциална работна ръка за разширяващата се местна икономика.

г) Малцинствата

На територията на пилотния район живеят близо 8000 роми, които се намират най-вече в Нова Загора и Караново. Те трябва да се имат предвид като нискоквалифицирана работна ръка за селското стопанство. Някои от тях вече са работили в бившите социалистически кооперативи и имат опит като оператори на машини, овчари и др. След реализацията на проекта и създадените в следствие на това работни места, повечето от ромите, безработни в момента, могат да бъдат

наемани като сезонни работници. Онези от тях, които имат необходимата квалификация, разбира се, могат да бъдат наемани и дългосрочно. В резултат на това престъпността, която е приписвана най-вече на тях, ще спадне. Трябва да бъде ясно, че перспективите за ромите в никакъв случай не са блестящи, но е очевидно, че без работа и доходи те никога няма да подобрят жизнения си стандарт и винаги ще представляват заплаха за съседите си. Образователните програми за тях ще изискват голямо търпение, но трябва да бъдат разглеждани като потенциална възможност. Освен това, селското стопанство е единственият отрасъл в икономиката, който има възможност да наема голям брой нискоквалифицирани работници.

д) Образование

По време на интервютата, проведени с населението, занимаващо се със селско стопанство, беше задаван въпросът "Какво бихте искали да учите, ако имате възможност?" Най-често даваният отговор беше "Мениджмънт". Анализите на управленческите умения на съществуващите кооперации показват сериозни недостатъци. Кооперациите все още се управляват неефективно, наемат се хора повече от необходимото и се работи с машини в излишък. Предложените в проекта три вида управление за кооперациите ще изисква настоящите и бъдещите ръководители да получат необходимите познания по селскостопанско управление.

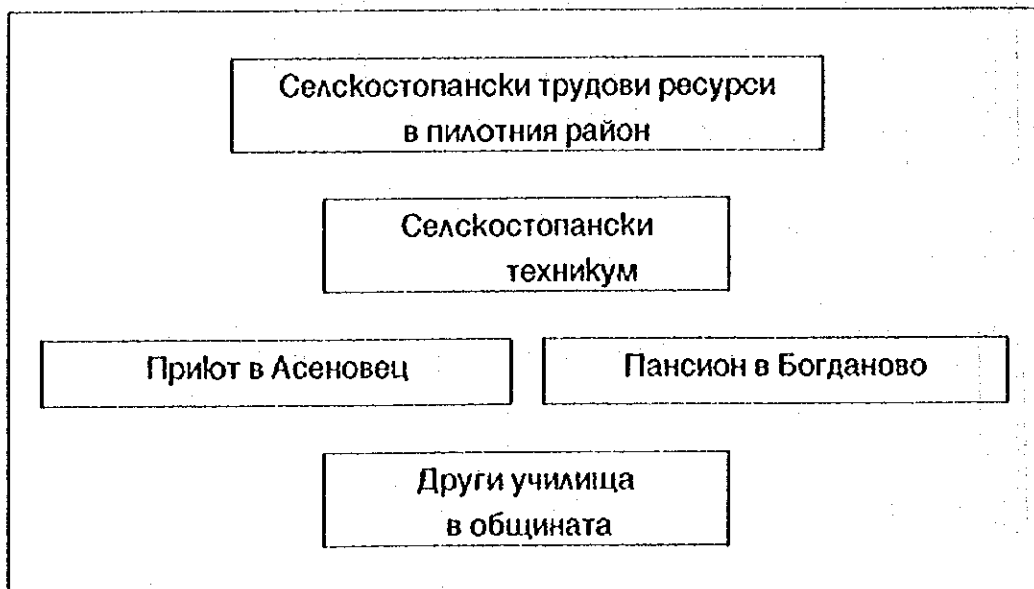

Схема за набиране на млади професионалисти за нуждите на селското стопанство в пилотния район

Схемата за набиране на млади квалифицирани надеждни селскостопански работници е обсъдена с общината. Тя може с помощта на своите специалисти и оборудване да предостави професионално обучение на земеделците, ръководителите и на всички заинтересовани жители.

Приюта в Асеновец се нуждае от малка сума за смяна на мебелите в старото неупотребявано в момента спално помещение, което може да побере до 20 ученици след завършването основно им образование. Те могат да се запишат в селскостопанския техникум или като ученици или като чираци в специализираните професионални програми на техникума. Според преподавателите сираците чувстват Нова Загора като родно място и често пъти се завръщат дори и след като са били изпратени на училище в отдалечени райони.

За да се набере бъдещата работна ръка измежду учениците в пансиона в Богданово, необходимо е в началния етап на образованието да бъдат въведени програми за селскостопанско обучение. Учениците от обикновените училища също отиват в селскостопанския техникум в Нова Загора, но много малко от тях решават след това да продължат да работят в областта на селското стопанство по редица причини, една от които са лошите условия. Създаването на стимули като по-високи доходи, по-добри жизнени условия и по-добри перспективи обаче биха могли да подобрят загубената репутация на селското стопанство.

3-2 Оценка на разходите

3-2-1 Условия за оценка на разходите

Проектните разходи се образуват от следните компоненти:

- * Строителни разходи (преки и непреки)
- * Разходи за инженерингови услуги
- * ДДС (22%)
- * Придобиване на земя, ако това е необходимо
- * Непредвидени разходи
- * Увеличаване на цените

Условията за извършване на оценка на разходите са изброени по-долу:

- * Строителството ще се извършва въз основа на договор със строителната фирма;
- * Очакват се непреки разходи (10% от преките разходи);
- * Разходите са изчислени в чужда валута (ЧВ) и местна валута (МВ).

Проектните разходи са изчислени в щатски долари, тъй като инфлацията в България е много висока. Използван е следният обменен курс на долара към лева:

1 щ.д. = 224.3 лева средно през октомври 1996г.

За всяка година се предвижда коефициент за увеличаване на разходите с 6%.

Цените на отделните елементи за оценката на разходите са взети към октомври 1996г. без ДДС.

По-долу са показани коефициентите за важните елементи в местна и чужда валута:

<u>Материали</u>	<u>Чужда Валута</u>	<u>Местна валута</u>
Работна ръка	0	100
Цимент	20	80
Дървена конструкция	0	100
Подсилващи прегради	30	70
Строителни машини	80	20
Машинни части	15	80

Планира се първата година да се отдели за детайлно проектиране, а реализацията да започне през втората година и да завърши на петата година.

3-2-2 Център за агроуслуги (Агробизнес информационен център и Служба за консултантски услуги)

(1) Оценка на разходите

Предвижда се Агробизнес информационният център (АБИЦ) и Службата за консултантски услуги да бъдат в една и съща сграда и да носят името

Център за агроуслуги. Тя ще бъде с ширина 16 м и дължина 42 м (вж Фигура К-6-1, Приложение К). Сградата и съоръженията за АИЦ са описани по-долу:

<u>Описание</u>	<u>Количество</u>
Главна сграда	672 кв.м.
Офис оборудване за службата	1 партида
Мебели	1 партида
Микробус	2 броя
Мотоциклети	4 броя

Разходите по изграждането на АБИЦ и службата за консултантски услуги се очаква да бъдат 682,000 щ.д. (вж. Таблица К-6-1, Приложение К).

(2) План за изпълнение

Съоръженията в Центъра за агроуслуги, състоящ се от Агробизнес информационен център и Служба за консултантски услуги, ще бъдат изградени през втората година, а мебелите и оборудването ще бъдат доставени на третата година. Планът за изпълнение на разходите по реализацията, заедно с проектантските и непредвидените разходи, ДДС, покупка на земя и увеличаване на цените е показан в Таблица К-6-12, Приложение К, а общите годишни разплащания за показани по-долу:

(мярка: щатски долари.)

<u>Година</u>	<u>МВ</u>	<u>ЧВ</u>	<u>Всичко</u>
1998	114,000	12,000	126,000
1999	214,000	45,000	259,000
2000	71,000	226,000	297,000
Всичко	399,000	283,000	682,000

(3) Оперативни разходи

Разходите за обучение и оперативните разходи за пет години са показани по-долу:

Първите пет години	268,860 щ.д.
Обикновена година	18,000 щ.д.

3-2-3 Център за агроуслуги (Станция за селскостопански машини)

(1) Оценка на разходите

Предвижда се на територията на Центъра за агроуслуги като част от функциите на Службата за консултантски услуги да бъде изградена Станция за селскостопански машини (вж. Фигура К-6-1, Приложение К).

Разходите за изграждане на Станция за агромашины се очаква да бъдат 1,331,000 щ.д. Разходите за доставка на селскостопанските машини се очаква да бъдат 3,619,000 щ.д. (вж. Таблица К-6-2 и 11, Приложение К).

(2) План за изпълнение

Съоръженията за Станцията за агромашины ще бъдат изградени през втората година, както и мебелите и оборудването. Доставката на селскостопанските машини ще бъде извършена през втората година. Схемата за извършване на разплащанията без доставка, с проектантски и непредвидени разходи, ДДС, закупуване на земя и увеличаване на цените е показана в Таблица К-6-13 и 14, Приложение К, а общата сума на годишните разплащания е показана в таблицата по-долу:

(мярка: щ.д.)

Година	Работилница и склад			Машини		Всичко
	МВ	ЧВ	Всичко	МВ	ЧВ	
1998	751,000	13,000	764,000	58,000	40,000	98,000
1999	327,000	66,000	393,000	663,000	2,858,000	3,521,000
2000	42,000	132,000	174,000	0	0	0
Всичко	1,120,000	211,000	1,331,000	720,000	2,898,000	3,619,000

(3) Оперативни разходи

Очаква се годишните оперативни разходи да бъдат 13,560 щ.д.

3-2-4 Складови бази по места в стопанствата

(1) Оценка на разходите

Очаква се разходите да бъдат 2,263,000 щ.д., както е показано в Таблица К-6-3 и 11, Приложение К.

(2) План за изпълнение

По складовете, които трябва да бъдат възстановени, ще се работи през втората година от периода за реализация, а новите складове ще бъдат изградени през третата година. Схемата за извършване на разплащанията по строителството с проектантски и непредвидени разходи, ДДС, закупуване на земя и увеличаване на цените е показана в Таблица К-6-13 и 14, Приложение К, а общата сума на годишните разплащания е показана в таблицата по-долу:

(мярка: щт. долара)

Година	МВ	ЧВ	Всичко
1998	543,000	36,000	579,000
1999	399,000	87,000	486,000
2000	993,000	205,000	1,198,000
Всичко	1,935,000	328,000	2,263,000

(3) Оперативни разходи

Очаква се оперативните разходи да бъдат 14,920 щ.д.

3-2-5 Събирателен пункт в Кортен

(1) Оценка на разходите

Очаква се разходите за доставка на нови машини да бъдат 629,000 щ.д. (вж. Таблица К-6-4 и 11, Приложение К).

(2) План за изпълнение

Доставката на нови машини ще бъде извършена през втората година, а консумативите като щайги, палети и др. ще бъдат доставени през третата и четвъртата година от периода. Схемата за извършване на доставката с проектантски и непредвидени разходи, ДДС и увеличаване на цените е показана в Таблица К-6-16, Приложение К, а общата сума на годишните разплащания е показана в таблицата по-долу:

(мярка: щ. долара)

Година	МВ	ЧВ	Всичко
1998	19,000	13,000	32,000
1999	81,000	342,000	423,000
2000	82,000	2,000	84,000
2001	87,000	3,000	90,000

Всичко	269,000	360,000	629,000
--------	---------	---------	---------

(3) Оперативни разходи

Очаква се годишните оперативни разходи да бъдат 8,680 щ.д.

3-2-6 Възстановяване на напоителните съоръжения

(1) Оценка на разходите

Очаква се преките разходи по възстановяване на напоителните съоръжения да бъдат 9,014,000 щ.д. както е показано в Таблица К-6-5, Приложение К.

(2) План за изпълнение

Схемата за разходи по възстановяване на напоителните съоръжения е следната:

(мярка: щт.долара)

<u>Година</u>	<u>МВ</u>	<u>ЧВ</u>	<u>Всичко</u>
1998	125,000	87,000	212,000
1999	1,216,000	336,000	1,552,000
2000	2,052,000	225,000	2,277,000
2001	2,176,000	238,000	2,414,000
2002	2,306,000	253,000	2,559,000
Всичко	7,875,000	1,139,000	9,014,000

(3) Оперативни разходи

Разходите за обучение и годишните оперативни разходи са:

През първите пет години	108,400 щ.д.
През обикновена година	5,600 щ.д.

3-2-7 Резюме на проектните разходи

По-долу са обобщени общите разходи по проекта заедно с предвиденото увеличение на цените (за подробности вж. Таблица К-6-11, Приложение К)

1) Разходи за конструкционни работи		(мярка: щт. долара)	
<u>Име</u>	<u>МВ</u>	<u>ЧВ</u>	<u>Всичко</u>
Център за агроуслуги (АИЦ и Служба за консултантски услуги)	399,000	283,000	682,000
Станция за селскостопански машини (съоръжения)	1,120,000	211,000	1,331,000
Станция за селскостопански машини (машини)	721,000	2,898,000	3,619,000
Складови бази по места в стопанствата	1,935,000	328,000	2,263,000
Събирателен пункт в Кортен	269,000	360,000	629,000
Напоителни съоръжения	7,875,000	1,139,000	9,014,000
Всичко	12,319,000	5,219,000	17,538,000

2) Разходи за обучение (5 години)			
<u>Име</u>	<u>МВ</u>	<u>ЧВ</u>	<u>Всичко</u>
Център за агроуслуги (АИЦ и Служба за консултантски услуги)	259,900	0	252,900
Станция за селскостопански машини (съоръжения)	0	0	0
Станция за селскостопански машини (машини)	0	0	0
Складови бази по места в стопанствата	0	0	0
Събирателен пункт в Кортен	0	0	0
Напоителни съоръжения	108,400	0	108,400
Всичко	361,300	0	361,300

3) Годишни разходи за управление			
<u>Име</u>	<u>МВ</u>	<u>ЧВ</u>	<u>Всичко</u>
Център за агроуслуги (АИЦ и Служба за консултантски услуги)	15,960	0	15,960
Станция за селскостопански машини (съоръжения)	13,560	0	13,560
Станция за селскостопански машини (машини)	0	0	0
Складови бази по места в стопанствата	14,920	0	14,920
Събирателен пункт в Кортен	8,680	0	8,680
Напоителни съоръжения	5,600	5,600	5,600
Всичко	58,720	0	58,720

ГЛАВА 4. ОЦЕНКА НА ПРОЕКТА

4-1 Методология за оценка на проекта

4-1-1 Методи за извършване на оценката

Пилотният район (район М-3 Нова Загора) обхваща 13,200 ха.

В резултат на предпроектно проучване за приложимостта на проекта бяха предложени компоненти на проекта, показани в Глава 2, 2-1, Част III. Екипът предлага за включване в Проекта за аграрна реформа в България следните компоненти:

1. Изграждане на Агробизнес информационен център като част от Центъра за агроуслуги.
2. Подобряване на Службата за консултантски услуги като част от Центъра за агроуслуги (допълнение към консултантските служби на МЗХП, демонстрационна станция и станция за селскостопански машини)
3. Складови бази по места в стопанствата (складове в селата)
4. Възстановяване на събирателния пункт в Кортен
5. Възстановяване на напоителните съоръжения
6. Изграждане на система за управление на водата (СВП и обучение на служителите на "Напоителни системи")
7. Създаване на земеделски организации

(1) Изграждане на Агробизнес информационен център

Разходите за помещение, оборудване, персонал и оперативни разходи се очаква да бъдат на проектно ниво. Центърът ще улесни използването на информация, по-добри сортове, материали, машини и земеделски техники, което ще увеличи доходите на земеделците чрез увеличаване на добивите. По тази причина разходите за АБИЦ са включени в Икономическата оценка на проекта и ползата е отразена в увеличаването на добивите в резултат от всеобхватен пилотен проект.

2. Подобряване на Службата за консултантски услуги като част от Центъра за земеделски услуги (допълнение към консултантските служби

на МЗХП, демонстрационна станция и станция за селскостопански машини)

Сумата, необходима за офис оборудване, заплати на персонала, оперативни разходи и др., е изчислена на проектно ниво. Подобно на изграждането на АБИЦ, ако функционира добре, службата ще допринесе за развиване на по-добро земеделие, суровини и материали, механизация, подходяща за размера на стопанствата и др. Разходите по доставката на селскостопанските машини обаче, които са част от разходите за Службата за консултатски услуги, не е включена в икономическата оценка, тъй като тя вече е включена в производствените разходи за всяка една култура. Печалбата е отразена като увеличаване на добивите в резултат на реализацията на пилотния проект.

(3) Складови бази по места в стопанствата

Складовите бази по места в стопанствата, които се управляват от новосъздадените земеделски организации ще увеличат доходите на земеделците и доброволно създадените организации, тъй като ще има възможност за стратегически маркетинг.

Съоръженията ще помогнат на стопаните да увеличат доходите си като те ще могат да избират подходящо време за продажба на продукцията си в сътрудничество със събирателния пункт в Кортен, в който ще може да се подобрява качеството на продукцията посредством сортиране, определяне на качеството и опаковане. По тази причина разходите за Агробизнес информационния център са включени в икономическата оценка, печалбата е отразена в увеличаването на цените на културите в резултат от реализацията на пилотния проект.

(4) Възстановяване на събирателния пункт в Кортен за плодове и зеленчуци със оборудване за сортиране, определяне на качеството и опаковане.

Събирателният пункт в Кортен може да допринесе за увеличаване на стойността на зеленчуците и плодовете чрез контрол върху качеството на продуктите, сортиране и опаковане. Разходите, които включват оборудване за сортиране и опаковане, за персонал и оперативни разходи, са оценени на проектно ниво и са включени в икономическата оценка. Печалбата е отразена в увеличаването на цените на културите в резултат от реализацията на пилотния проект.

- (5) Възстановяване на напоителните съоръжения
Икономическата печалба от този компонент ще бъде отразена в увеличаване на добивите, промените в трайното ползване в периода до реализацията на проекта. Производствените цени на конвертируемите и потенциално неконвертируемите стоки са изчислени и коригирани в съответствие с международните цени, а цените на неконвертируемите продукти са изчислени въз основа на цените в пилотния район.
- (6) Изграждане на система за управление на водата (СВП и обучение на служителите на "Напоителни системи")
Формирането на СВП дава възможност да се определят задълженията за контрол върху ползването на вода, за да се подобрят главните, второстепенните и вътрешно-стопанските съоръжения. Връзката между СВП и "Напоителни системи" ще допринесе за правилното определяне на сроковете за използването на водата, което съответно ще се отрази върху увеличаване на добивите. По тази причина разходите за създаване на система за управление на водата са включени в икономическата оценка, а печалбата е отразена в увеличаване на добивите в резултат от реализацията на проекта.
- (7) Създаване на земеделски организации
Земеделските организации в една нова селскостопанска структура без съмнение играят ключова роля за възстановяване на силното българско селско стопанство в условията на пазарна икономика.
Трудно е обаче печалбата да бъде измерена количествено, но тя ще бъде дефинирана качествено.

4-1-2 Основни данни за анализ

За икономическата оценка са използвани следните данни:

- Икономическите разходи включват следните компоненти на проекта: Агробизнес информационен център като част от Центъра за агроуслуги, Служба за консултантски услуги като част от Центъра за агроуслуги (не са включени разходите за Станцията за селскостопански машини), складови бази по места в стопанствата, събирателен пункт в Кортен, възстановяване на напоителните съоръжения, система за управление на водата. Като печалба от тези

- компоненти е отразено увеличаването на добивите от културите в резултат от реализацията на пилотния проект.
- Печалбата, очаквана от реализацията на проекта, е разделена на пряка и непряка. Оценката обаче е фокусирана върху материалните печалби.
 - Приема се, че ситуацията "без реализация на проекта" съвпада с "настоящата ситуация".
 - Всички цени на материалите и продукцията са отразени в щатски долари, поради нестабилния обменен курс на местната валута.
 - За превръщане на щатската валута в левове е използван курс 224.3 лв/щ.д. към октомври 1996г.
 - Прогнозата за печалба от проекта е направена за период от 30 години.
 - За култури, които могат да бъдат изнасяни или заменяни за други, послените отразяват по-точно стойността на допълнителната селско-стопанска продукция, тъй като стойността на местната валута е много ниска и не отразява реалния обменен курс. По тази причина за изчисляване на производствените цени са използвани данни от "Преглед на пазарните стоки от Световната банка" и "Общественият регистър". Плодовете и зеленчуците се продават най-вече на вътрешния пазар и затова се третират като неконвертируема стока, а цените им са изразени чрез коригиране на местните цени в пилотния район.
 - Видовете отглеждани култури и поставените цели за добиви от единица площ са определени въз основа на План за развитие, както е показано в Част III, 3-1.
 - Стандартният фактор на конверсия (СФК), който се определя на база стойността на вносните и износните мита, е 0.91 за преобразуване на финансовата стойност в икономическа стойност.
 - Надницата за работа в селското стопанство се приема, че отразява правилно икономическата стойност на труда.

4-2 Оценка на пилотния район

4-2-1 Разходи по проекта

По-долу са обобщени предложените разходи по проекта:

Стойност на проекта

мярка: щт.долари

Компоненти	Разходи в местна валута	Външни инвестиции	Всичко
Център за селскостопански услуги и информация			
Агробизнес център и служба за селскостопански услуги	148,980	248,274	397,254
Селскостопанска машинна станция	211,953	186,682	398,635
Складови бази по места	820,142	291,583	1,111,725
Събирателен пункт "Кортен" с хладилна база	109,715	330,183	439,898
Възстановяване на напоителните съоръжения	4,299,959	974,899	5,274,858
Всичко	5,590,749	2,031,622	7,622,370

Напоителните съоръжения ще бъдат възстановени за период от пет години. Другите компоненти на проекта ще бъдат завършени за три години, въпреки че моментът на започване на работа по тях варира за всеки поотделно.

По-долу са обобщени разходите за експлоатация и поддръжка:

Годишни разходи за управление и експлоатация

(щт.долари)

Компоненти	Стойност
Център за селскостопански услуги и информация	
Агробизнес център и служба за сс услуги	15,960
Селскостопанска машинна станция	13,560
Обучение на персонала (пет години)	28,900
Складови бази по места	14,920
Събирателен пункт "Кортен" с хладилна база	8,680
Съоръжения за напояване	5,600
Обучение на персонала за управление на водата (пет години)	21,680

Разходите за експлоатация и поддръжка за всеки компонент включват заплати за персонала, горива и др. При разходите за АБИЦ, Службата за консултантски услуги и системата за управление на водата са включени разходите за курс на обучение. Той ще се организира в продължение на пет години.

4-2-2 Печалба от проекта

Земеползване - разпределение по култури (ха)

Култура	Без проект	С проект	Нарастване
Пшеница (ненапоявана)	4,434	4,620	186
Ечемик (ненапояван)	2,445	2,244	-201
Царевица (напоявана)	1,513	1,716	203
Слънчоглед(ненапояван)	2,156	264	-1892
Слънчоглед (напояван)	0	1,320	1320
Зеленчуци (напоявани)	134	726	592
Други култури (напоявани)	343	396	53
Лозя(ненапоявани)	305	0	-305
Лозя (напоявани)	470	792	322
Люцерна (напоявана)	132	528	396
Люцерна (ненапоявана)	661	396	-265
Неизползваеми земи и пътища	607	528	-79

Годишна печалба от отглежданите култури (щт.долари/ха)

Култура	Без проект	С проект	Нарастване
Пшеница (ненапоявана)	504	352	-152
Ечемик (ненапояван)	327	400	73
Царевица (напоявана)	438	858	420
Слънчоглед (ненапояван)	177	300	123
Слънчоглед (напояван)	194	329	135
Зеленчуци (напоявани)	365	912	547
Други култури (напоявани)	709	1050	341
Лозя (ненапоявани)	197	566	369
Лозя (напоявани)	521	1232	511
Люцерна (напоявана)	756	958	202
Люцерна (ненапоявана)	466	523	57

Предложените компоненти на проекта при пълна реализация ще донесат печалба от 1,707,000 щ.д. Увеличаване на печалбата ще има, ако:

1. Възстановяването на напоителните съоръжения доведе до по-ефективно използване на водата;
2. Използването на машини намали производствените разходи по отглеждането на културите, което ще доведе до увеличаване на доходите;
3. Изграждането на пазарни съоръжения ще доведе до увеличаване на цената на зеленчуците. Ефектът от напояването ще бъде огромен най-вече върху царевичата, зеленчуците и лозята. Другите компоненти също ще помогнат за изграждане на основата за развитие на печелившо селско стопанство.

Освен изброените материали печалби, пилотният проект ще донесе и много нематериални печалби. Например, събирателния пункт в Кортен ще помогне производителите да получават информация за цените, външните пазари, качеството върху контрола в другите страни и ще спести време на производителите при търсенето на транспорт и пазари.

Земеделските организации в новата селскостопанска структура се базират на желанието на земеделците да създадат нова печеливша организация в условията на пазарна икономика. Чрез едромашабното земеделие те ще помогнат за стабилизиране на цените на зърното и за създаване на конкурентноспособна регионална селскостопанска структура.

Предложените компоненти на проекта ще подобрят средата за развитие на селското стопанство в пилотния район. Пилотният район ще функционира като модел в българското селско стопанство.

4-2-3 Икономическа оценка

Икономическата приложимост на проекта е оценена посредством Вътрешен коефициент на възвращаемост (ВКВ) и Брутна настояща стойност (БНС). Извършен е анализ на чувствителността според промените в печалбата и проектните разходи.

Печалбата от проекта при отглеждането на различните видове култури се получава от всеобхватния ефект от предложените компоненти на

проекта. Проектната печалба е изчислена на база добиви от единица площ, вид култури, производствени разходи вкл. селскостопанските материали и трудовите разходи на година при ситуация "без проекта" и "с проекта". Финансовата стойност е преобразувана в икономическа. При ситуация "с проекта" се приема, че реституцията на земята е завършена. Резултатите от проектния анализ показват, че ВКВ е 24.4%, а БНС е 3,79 млн. щ.д. Това означава, че проектът се приема за приложим.

		ВКВ (%)
Цена	10% увеличение	21.7
	10% намаление	27.8
Печалба	10% увеличение	27.4
	10% намаление	21.5

Резултатът от анализа на чувствителността също показва, че проектът е приложим.

4-3 Нематериални облаги

Предложените компоненти на проекта ще стимулират местните селскостопански дейности по различни начини и ще донесат директна печалба на земеделците.

Освен това, увеличението на селскостопанското производство в резултат на реализацията на проекта ще увеличи капацитета на преработвателните предприятия и ще помогне за развитие на свързаните отрасли като химическата промишленост и машиностроенето. То ще допринесе и за реструктуриране на пазарната система в региона.

Също така, активната местна икономика води до увеличаване на заетостта, на доходите и на потреблението на местното население, и това ще подобри социалните условия.

ГЛАВА 5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

- (1) Според извършените проучвания, изследвания и анализи по Проекта за аграрна реформа в България за пилотен район М-3 Нова Загора, икономическата приложимост, техническата обосновааност както и благоприятното влияние са потвърдени в този отчет и затова се препоръчва навременна реализация на проекта. С това ще се постигне развитие в селските райони и това ще доведе до развитие на регионално и местно ниво.
- (2) Тъй като целта на пилотния проект е да служи за модел в българското селско стопанство, необходимо е резултатите от проекта да се отчитат и правят достойние на останалите райони на страната.
- (3) От шестте компонента приоритет се дава на изграждането на Агробизнес информационен център и станция за селскостопански машини, които с малки инвестиции ще доведат до увеличаване на добивите. Крайното решение за местоположението на АБИЦ и за персонала в него подлежи на обсъждане с община Нова Загора и МЗХП, въпреки че принципното одобрение на кмета е вече получено.
- (4) За компонентите консултантски услуги, маркетинг и пласмент и създаване на СВП паралелно се работи по други проекти, финансирани от международни организации като Програма ФАР, ЕБВР/ОТС и Световната банка, с които трябва да се координира работата по настоящия проект.
- (5) Тъй като пилотният район М-3 Нова Загора е част от напоителна система "Средна Тунджа", формирането на структура за управление на водата в пилотния район трябва да се координира с другите напоителни блокове като Бинкос-Мараш например, особено за разпределянето на водата от яз. Жребчево.

JICA